

PDF Complete

Your complimentary use period has ended. Thank you for using PDF Complete.

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

http://clop

Ya Yoki Däno Mahotho nge nubu

Mafani N'to'tsu.

Ra 'toho yu ts'int's'u

Dä 'tüdi xä ngu yu xeki mahotho.

Wä hehe `ne gi pâdi.

https://www.turismo-hidalgo.com/portal/lug-6-Lugares_para_visitar--en-San_Bartolo_Tutotepec--de-Hidalgo.

<http://conoceasanbartolotutotepecngo.blogspot.com/2014/06>

<https://www.facebook.com/hotelposadasanbartolo/>

Wä Hehe nuwa Hnini Mafani N'to'tsu, Hñunthe.

otepec/informe/turismo.htm

D
G
E
I

Educación Indígena de la Entidad (DEI).

bi Däpo Mahotho nge nubü Hnini Mafani N'öts'ü" bi n'tö'te nubü ja
ales para fortalecer las prácticas de lectura y escritura en lengua
de Educación Indígena (DGEI), 'ne ra .Secretaria de Educación
ma de Inclusión y Equidad Educativa(PIEE), 'ne ra Dirección de

'Be'to maxté 'befi nxadi

Dirección para el Desarrollo y Fortalecimiento de Lenguas Indígenas. DGEI.
Subdirección de Fomento de la Lectura y la Escritura en Lenguas Indígenas.

Bi 'yo'ti

Victor Alfonso Chavez Cuvas.

Ya maxte 'befi nxadi

María del Pilar Rivera Sánchez.
Alfonso M. Díaz Pichardo.

Ra n'täts'i ya hña

José Bacilio Santiago.

Maxte 'tegi 'befi

Miguel Ángel Gutiérrez Varela.

Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features

http://www.eventosal100.com/index.php?action=ver_lugar&id=169

<http://cazaresgarridoclau.blogspot.com/2010/08>

<http://intranet.e-hidalgo.gob.mx/enciclocomuni/municipios/13053a.htm>

Nuna Hnini jabu dä xi'äwi 'na hogä nthandi , hapu dä tsa dä zoho togo mi 'na dä hyandi getho xu nho, 'ne dä zofo togo mi 'na 'dahmä dä bädi 'be'ä i jawa ja ra hai, pa dä bädi 'ne dä ma 'be'ä na nho i jawa Hnini Mafani N'tots'u, Hñunthe nge ni kua'tä ra Hnini Nguhmu GOHO YU TSA'NI.

Nge'i japä yoho ora nge ni nexpu Nguhmü nge mbabu nubu 'yü Ntsuwada .

Nuwa ja gi tingua nu'ä xu nho di handi i jawa ja ma haigahe 'nahmä gi ja nguenda nu'ä di pets'ahe.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Mba'ye i ja mbothe Mafani N'tots'u -----5-
7

Nu'ä nyon'nani (Mafani N'tots'u)-----8-
10

Nu rá thuhu Nthonido bi zan'u ya mengu b u (Mavodo nkua'tä Hnini Mafani N'to ts'u)-----11-
12

N'tots'u (Mafani N'tots'u). -----
13-15

Däthe ra nzun'tegi (Mafani N'tots'u) -----
17

Hapu dä mba nthoni

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

[/www.criteriohidalgo.com/regiones/municipio-no-tiene-propuesta-turistica](http://www.criteriohidalgo.com/regiones/municipio-no-tiene-propuesta-turistica)

Audio interior de la gruta-Victor Alfonso Chavez Cuvas-
septiembre 2019

ningä yatho, jabu hñu manhähi
n'deni nge ja Hnini Mafani
n'tots'u Hñunthe, ja 'na
hogä mba'ye rá hu "Mba'ye
mbothe", hapu dä tsa togo dä
zoni.

'Ne ma 'na, nu'u yu jä'i i di mpefi ja
ya kafe, nge'i ja nu xokämbëni i pa
nuwa ja Mbäye i adi 'ye nge'bu
hingi ne dä 'uäi.

Nu bu mbo Mba'ye xu
nhogi yu do. 'Ne dä tsa
di thandi nu gi huti
estalagmita ne
estalactitas.

Nu'ä .i hmä nge nuna
Mba'ye, ja bi n'yänwa ya
jä'i nu'bu mi nja ya tsui.

Yu n'yo 'dä mbidi, ja bi
tsayawa yu dofui
menguwa nge mi otso yu.

<https://www.facebook.com/UnRinconDeHidalgo/posts/gruta-los-manantiales>

mbothe Mafani N'ots'u (Bartolo Tutotepec)

[/www.criteriohidalgo.com/regiones/municipio-no-tiene-propuesta-turistica](http://www.criteriohidalgo.com/regiones/municipio-no-tiene-propuesta-turistica)

Ntsuihu nexpu ma xo'tse.

Nuna mbo Mba'ye xu nhë

na noho goho sientu n'teni
(400 m) nubu mbo i ja yoho
'yu

nzabi, ne'i ja 'na hapu i tagi

ra dehe ëna xu n'teni ngetho'i

n'yowi karbonato 'ne kalsio.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

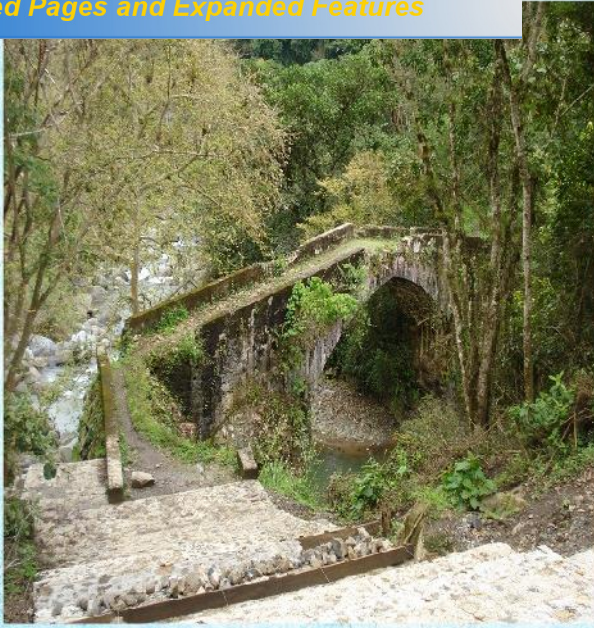
<http://puenteviejosanbartolotutepec.blogspot.com/>

Nu'ä nyon'nani xu nho di
thandi i jawa Hnini Mafani
N'tots'u nge'i jabu ja hnini
Calintla xtä nzombu

Matitä Nkua'tä hai Nju,
nuna 'nani maya'bu i ja pe
mahotho di thandi ge'tho bi
hoki yu jäi ma ya'bu nu'ä ra
jeya 1897.

ani (Mafani N'tots'u)

<https://sanbartolo.gob.mx/sanbartolo/>

Bi nja nu mahyoni ge'tho ja
mi thopu gatho yu jä'i nu'bu
mi texä xä ngu ra dätthe,
nge ma nthoni ts'u togo dä.
´nats'i ´nanhmä dä mba dä
ntai.

Nuna ´nani tsa di thandi
´bepu i mba

mahoki yu dä'këi mi 'bui
ma ya'bu.

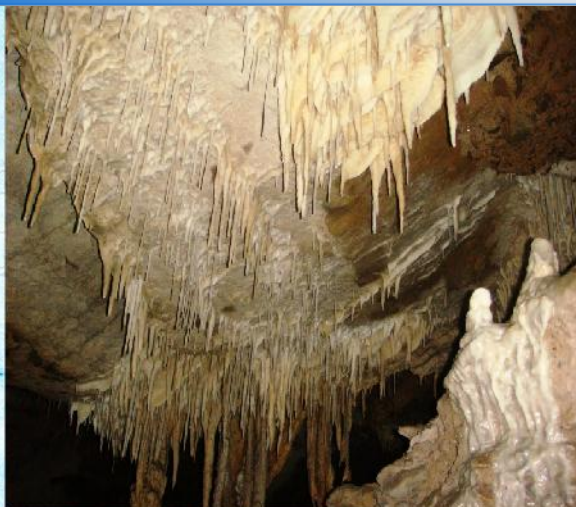

<https://www.facebook.com/SanBartoloTutotepechGo/photos/>

ani (Mafani N'tots'u)

Nuna i tsa di thandi nge'tho xu
nho, 'nanhmä dä tsa gi tso'te
tsa gi thopu ja 'yü i ja'bu ja ngu
'yothe, gi thopu ja n'to'te
n'yagi, gi nuge bu ja hnini
hogä ximhai, gi hyäx'tä 'yü
n'tu'ti 'yü do.

<http://grutastonido.blogspot.com/>

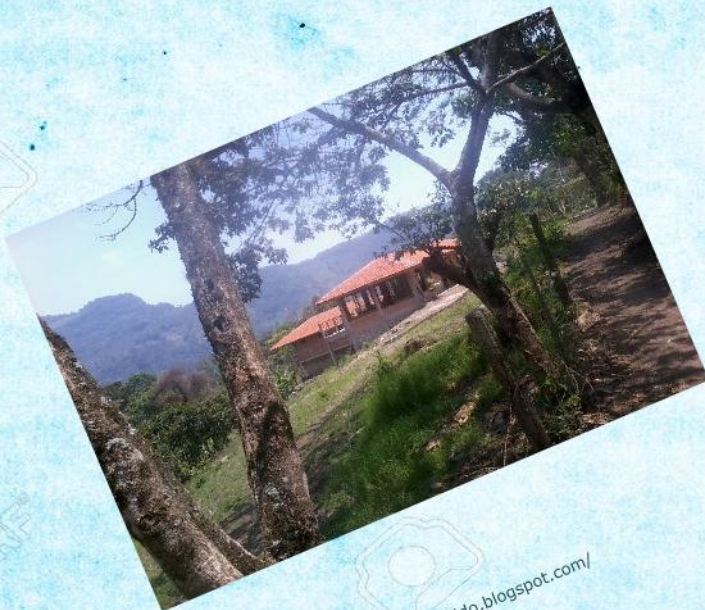
nu thoni do bi zon'u ya la'bodo, Mafani N'tots'u)

Nu rá thuhu nthonido bizan'u ya
mengu'bu.

Bi ts'amba 'befi nu'ä ra jeya
yoma huähi 'ne guto (2009)
nuse'u ya jä'i 'bu'pu hnini.

Bi ma ra Maya 'na ra jä'i bi
hyan'tä ra oktehe bi numanho
'ne bi zoni, 'ne bi yu'ti ja bi
m'bapu bi hyandi 'be'ä ga'tho
mi jabu 'bi mbo hñado.

<http://grutastonido.blogspot.com/>

Nu'u ya pa jabu tsa dä
ts'i me 'nabu ya tuhu
menguwa.

'Ne jabu 'na ra ndä
xähi nts'uti 'ne tsa dá
nets'e gatho ya jä'i di
munts'i.

Nu'ä ra 'tofo i jo ya jä'i
ua mahyoni pa di mba
ma hoki 'tumbo 'bido.

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

<https://mx.placesmap.net/Iglesia-De-Tutotepec-243515/>

N'tots'u 'na hnini nu ngua'ti tai Mafani i ja nu ñaki nge bi tho'bu ma ya'bu nuna i ja nu nijä nge bi hokiä jä'i ma ya'bu nu'u embi ya Frailes.

Franciscanos nu'bu ma 'na mahuähi 'ne ku'ta sientu 'ne nate ma hñu njeya (1533).

Nuna nijä ngekua hnini bi ja asta ma gâts'i ra makätegi nge ga'tho yu jä'i bi pa bi handi.

<https://mx.placesmap.net/Iglesia-De-Tutotepec-243515/>

Nuna makä'tegi xu nduxki hange
'torbä nu ngo 'na njeya 'ne 'na
njeya.

Nuna makä'tegi nge bi jabu
N'tots'u xo ge xu ngu ya jä'i
hombu bi za ni 'ñehë pa dä
hyandi 'bepu Gä nja nu nijä ma
ya'bu.

Ge'tho nu'bu bi nexpu 'na jä'i xo
ge xu nts'i'ti nu goxthi a nzame
xuhi hingi 'kä hapu to'ä 'na nehi
nxoma 'na 'bu texpu.

u (Mafani N'tots'u)

<https://mx.placesmap.net/Iglesia-De-Tutotepec-243515/>

Ja nts'edi gi kuxpu ya `yo o ni
n'yo'ti. Nu'ä 'yu ni guani ja nts'edi.

Gi ben'ti do pa hingi yax'ti ge'tho
jabu 'yu 'tu'rede xu koni.

Nu'ä to'o texpu ja nts'edi dä boxpu
ma gäts'i pa dâ za dä kä'ä ma 'na
jä'i nge'tho xu nhëts`i ä nguani xu
ge mahotho ä makä'tegi handi
yatho nu'ä to texpu mahotho nu
thandi nja ja'bu ja yu gui.

Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features

<https://sites.google.com/site/tusisticossanbartolo/gallery>

Nuna xeki mahotho i ja mi 'na nge 'be'a da hnu

nubu ga n'yohu ga nuhu ya zate o ya zu'ue, tengu yu
mina,

yu ts'undapo, yu dazu, yu fani, yu danfani, yu de'yo, tsa
nge da hnu xa ngu yu ts'ints'u o yu doja.

<http://cobaehsanbartolo.blogspot.com/2010/03/proyectos-integradores-cobaeh-trabajo.html>

Gi nu ra 'tazu 'ne ya
kuzü.nuna ra xeki ni
thohmi ya 'tuhnihni
industrial 'ne valle
verde, pa dä zo'tä
'nabu na ngäitho.

Pa dä zorbu 'tuhnihni
"Däthe nzun'tegi", nubu
gä tso'te gi nu 'be'ä
gatho mahotho bi jabu
'ne ya zabi.

<http://cobaehsanbartolo.blogspot.com/2010/03/proyectos-integradores-cobaeh-trabajo.html>

Lugares turisticos de san bartolo tutotepec

<https://www.uaeh.edu.mx/scige/boletin/ida/n4/e6.html>

<https://sanbartolo.gob.mx/sanbartolo/>

San Bartolo Tutotepec Ayuntamiento

https://www.turismo-hidalgo.com/portal/art3225_Feria_de_San_Barttolo_Tutotepec.html

Turismo Hidalgo

<https://www.criteriohidalgo.com/regiones/municipio-no-tiene-propuesta-turistica>

Criterio Hidalgo

Ra He'mi 'tegi 'befi "Ya xeki dāpo mahotho nge nubū Hnini Mafani N'tots'ū" bi 'to'ti ra Hña Nuhu Xāntho, ra xekā Hai Hñunthe, bi 'yo'ti Victor Alfonso Chavez Cuvas, nubū ja ra munts'ā 'befi "**Elaboración de libros digitales, para fortalecer las prácticas de lectura y escritura en lengua indígena**", 'rate ma 're' magoho ra he'mi bi 'to'te.

Pachuca de Soto, Hgo., 2019.

